

structuur en evolutie van het geografisch produkt in de provincie West-Vlaanderen

West-Vlaanderen van traagst naar snelst groeiende provincie

De structuur en de groei van de ekonomie van een streek kan men op twee wijzen weergeven. Een eerste criterium vormt de werkgelegenheid. Een tweede criterium is het geografisch produkt. Tot heden werd de structuur en de ontwikkeling van de ekonomie van een streek bijna uitsluitend bestudeerd op grond van de werkgelegenheidsstatistieken. Het geografisch produkt — zijnde de som van de toegevoegde waarden van de verschillende bedrijfstakken die in het gebied hun aktiviteit uitoefenen — was immers niet gekend¹. De recente publikatie 'Economische groei van de provincies en taalstreken van 1955 tot 1963' van het Nationaal Instituut voor de Statistiek laat toe de Westvlaamse ekonomie op een andere wijze te benaderen². Beide criteria dekken elkaar niet volkomen; algemeen kan men stellen dat het geografisch produkt ruimer is vermits alle produktiefaktoren hierin verrekend zijn. In deze zin kan de werkgelegenheid in een bepaalde sektor teruglopen terwijl de toegevoegde waarde in dezelfde sektor aangroeit. Een typisch voorbeeld hiervan is de textielnijverheid in bepaalde streken.

In deze bijdrage worden uit bovenvermelde studie enkele punten gelicht die betrekking hebben op de

provincie West-Vlaanderen. De aandacht gaat voornamelijk naar volgende punten :

- A. De plaats van de Westvlaamse ekonomie in de nationale ekonomie.
- B. De structuur van het Westvlaams geografisch produkt.
- C. De evolutie van het Westvlaams geografisch produkt tijdens de jongste jaren.

A. De plaats van de Westvlaamse ekonomie in de nationale ekonomie

In 1963 bedroeg het bruto geografisch produkt tegen faktorkosten en in werkelijke prijzen voor de provincie West-Vlaanderen 66.012 miljoen. Gedurende hetzelfde jaar werd een bruto binnenlands produkt gerealiseerd van 616.255 miljoen. Globaal genomen betekent zulks dat 10,7 % van de in ons land uitbetaalde lonen, wedden, huurgelden, winsten enz. in de provincie West-Vlaanderen tot stand komen. Dit percentage blijft beneden het toenmalig bevolkingsaandeel van 11,7 %. Hieruit mag evenwel niet worden afgeleid dat de Westvlaamse bevolking 10,7 % van het nationaal inkomen van België opneemt. Een gedeelte van de Westvlaamse bevolking draagt bij tot het geografisch produkt van andere gebieden — zelfs in het buitenland (grensarbeid) — terwijl West-Vlaanderen werk verschaft aan inwoners van andere gewesten. Daarenboven is weinig gekend over de geografische bestemming van de vergoeding aan de financiers van de gebruikte kapitaalgoederen. Synthetisch uitgedrukt betekent zulks dat het bruto geografisch produkt van West-Vlaanderen niet noodzakelijk gelijk is aan het inkomen in handen van de Westvlaamse inwoners.

¹ Onder toegevoegde waarde dient verstaan de som van alle vergoedingen aan produktiefaktoren inklusief de winsten of nog het bedrag van de waarde van de geproduceerde goederen en diensten minus de waarde van de in het produktieproces aangewende goederen en diensten die bij andere produktie-eenheden werden aangekocht. De cijfers van het artikel hebben alle betrekking op de bruto toegevoegde waarde tegen faktorkosten. M.a.w. de afschrijvingen zijn erin vervat, doch niet de indirecte belastingen (minus subsidies).

² F. Govaerts : 'Economische groei van de provincies en taalstreken van 1955 tot 1963', Statistische en economische studiën, nr 12, 1966.

Uit de konfrontatie van het produkt en de bevolking bekomt men het produkt per inwoner. Dit beliep in 1963 voor de provincie West-Vlaanderen 61.100 fr. t.o.v. 66.300 fr. als landelijk gemiddelde. M.a.w. het geografisch produkt per capita ligt in de provincie West-Vlaanderen 7,8 % lager dan in het Rijk. Het geografisch produkt per capita in West-Vlaanderen staat naar rangorde per provincie op de 4e plaats na Brabant, Antwerpen en Luik. (zie tabel 1)

1. Het produkt per inwoner en per provincie, 1963

Bron : N.I.S.

Provincie	Produkt per inwoner	Verhoudingscijfer t.o.v. het Rijk
Antwerpen	71.700	108,1
Limburg	45.600	68,8
Oost-Vlaanderen	53.600	80,8
<i>West-Vlaanderen</i>	<i>61.100</i>	<i>92,2</i>
Henegouwen	58.400	88,1
Luik	70.900	106,9
Luxemburg	48.600	73,3
Namen	59.600	89,9
Brabant	85.100	128,4
Het Rijk	66.300	100,0

De plaats van de Westvlaamse ekonomie in de nationale ekonomie is echter niet voor elke sektor dezelfde. Uit tabel 2 leidt men vrij grote verschillen per branche af.

Het aandeel van West-Vlaanderen is vooral groot voor de primaire sektor (19,4 %) en in de industriële branches : textiel (31,5 %), hout en meubelen (25,5 %) en kleding en schoeisel (16,8 %). Zoals verder zal blijken mag hieruit niet automatisch worden afgeleid dat deze activiteiten een dominante positie in de ekonomische structuur innemen. Een aantal branches zijn daarentegen in West-Vlaanderen ondervertegenwoordigd zoals papier (5,1 %), chemie (3,3 %), ijzer, staal, non-ferrometalen en garages (3,2 %), elektriciteit, gas en water (6,2 %), vervoer en verkeer (6,9 %) en tenslotte financiële diensten en verzekeringen (5,0 %). Uiteraard dient hier de branche extractieve nijverheden aan toegevoegd. Het woord ondervetegenwoordiging houdt evenwel geen waardeoordeel in ; trouwens voor de meeste van deze sectoren zijn voldoende verklarende elementen naar voren te brengen en/of is het moeilijk denkbaar dat deze zeeprovincie een hoger percentage uitmaakt.

2. De structuur van het geografisch produkt van de provincie West-Vlaanderen en het Rijk, 1963

Bron : N.I.S.

Omschrijving	West-Vlaanderen		Het Rijk		Aandeel van West-Vl. in het Rijk
	Bruto toegevoegde waarde in mln. fr.	%	%		
Landbouw, bosbouw en visserij	8.158	12,4	6,8	19,4	
Extractieve nijverheden	6	—	2,5	0,0	
Be- en verwerkende nijverheden	(21.103)	(32,0)	(30,5)	(11,2)	
(a) Voedingsmiddelen, dranken en tabak	3.586	5,4	5,5	10,5	
(b) Textiel	5.445	8,3	2,8	31,5	
(c) Kleding en schoeisel	1.573	2,4	1,5	16,8	
(d) Hout en meubelen	2.075	3,1	1,3	25,5	
(e) Papier, drukkerij, uitgeverij	488	0,7	1,5	5,1	
(f) Chemie en aanverwante nijverheden	521	0,8	2,6	3,3	
(g) Klei, keramiek, glas, cement	1.317	2,0	1,8	12,0	
(h) IJzer, staal, non-ferro-metalen en garages	720	1,1	3,7	3,2	
(i) Metaalverwerkende nijverheid (incl. scheepsbouw)	4.912	7,5	8,8	9,1	
(j) Overige verwerkende industrieën	466	0,7	1,0	7,1	
Bouwnijverheid	5.444	8,2	7,0	12,6	
Elektriciteit, gas en water	804	1,2	2,1	6,2	
Handel, bank- en verzekeringswezen, woongebouwen	(10.737)	(16,3)	(22,0)	(7,9)	
(a) Handel	5.740	8,7	11,6	8,0	
(b) Financiële diensten en verzekeringen	1.110	1,7	3,6	5,0	
(c) Woongebouwen	3.887	5,9	6,8	9,3	
Vervoer en verkeer	3.072	4,7	7,2	6,9	
Diensten	17.061	25,8	22,5	12,3	
Statistische aanpassing	- 373	- 0,6	- 0,6	—	
Totaal	66.012	100,0	100,0	10,7	

B. De bruto toegevoegde waarde per sektor

Voor zover men de Westvlaamse economie indeelt in de drie traditionele sectoren komt de tertiaire sektor (handel en diensten) op de eerste plaats met 46,8 % van de totale bruto toegevoegde waarde. Ofschoon hierin ook de woongebouwen zijn verrekend, ligt dit aandeel vrij hoog maar blijft niettemin significant lager dan het Rijksgemiddelde (51,7 %). Het aandeel van de secundaire sektor (nijverheid en het bouwbedrijf) bedraagt in West-Vlaanderen 41,4 % en stemt nagenoeg overeen met het Rijkscijfer (42,1 %). Zodoende behoudt de primaire sektor (landbouw) een relatief grote betekenis in West-Vlaanderen (12,4 % t.o.v. 6,8 % in het Rijk).

Wanneer men afdaalt op het vlak van de branches treden uit tabel 2 nog een drietal andere structuurkenmerken op de voorgrond.

Binnen de industriële sektor treden in West-Vlaanderen vooral zes branches op het voorplan. In de eerste plaats dient de textielbranche vermeld met een bruto produkt van 5,4 miljard of 25,8 % van het bruto produkt van de totale industriële sektor. Deze sektor wordt op de voet gevolgd door de metaalverwerkende nijverheid met 4,9 miljard of 23,3 %. De voedingsbranche (inclusief dranken en tabak) vertegenwoordigt 3,6 miljard of 17,0 %, de houtsektor 2,1 miljard of 9,8 %, kleding en schoeisel 1,6 miljard of 7,5 % en industrie en niet-metalen delfstoffen 1,3 miljard of 6,2 %. Deze zes sectoren totaliseren 89,6 % van het bruto industrieel produkt van de provincie West-Vlaanderen. Voor gans het Rijk is de betekenis van deze sectoren : metaalverwerkende nijverheid (28,8 %), voeding (18,1 %), textiel (9,2 %), chemie (8,5 %), ijzer en staal (6,4 %) en niet-metalen delfstoffen (5,9 %).

Uit het voorgaande zou men kunnen afleiden dat de textielnijverheid een minder belangrijke plaats inneemt in het geheel van de economische en zelfs industriële structuur van de beschouwde provincie dan dit gewoonlijk wordt voorggehouden. Verwijzend naar de inleidende beschouwingen is echter grote voorzichtigheid geboden bij de interpretatie van de cijfers. Het produkt dat in West-Vlaanderen tot stand komt is niet gelijk aan het inkomen dat aan de bevolking van het gebied toevloet. Ook dient in overweging genomen dat in de bruto toegevoegde waarde, naast de vergoedingen van de produktiefactoren kapitaal, natuur en ondernemer zowel de vergoedingen voor de prestaties van de bezoldigden als van de zelfstandigen zijn verrekend. In de werkgelegenheidsstatistieken worden enkel de werknemers in be-

schouwing genomen. Het ongelijk aandeel van de onderscheiden produktiefactoren in het produktieproces van elke branche is een ander element dat de aandacht vergt.

Verder blijkt dat de geringere oriëntatie van de provincie West-Vlaanderen op de tertiaire sektor te herleiden is tot de branches handel, financiële diensten en verzekeringen en transport.

De belangrijke positie van de toeristische sektor in de Westvlaamse economie resulteert in het aandeel van de dienstenbranche (25,8 %) dat het Rijkscijfer duidelijk overtreft (22,5 %).

C. De groei van het geografisch produkt tijdens de periode 1955-1963

Teneinde de effectieve groei van het geografisch produkt te achterhalen is het noodzakelijk vooraf de bruto toegevoegde waarden te zuiveren van de prijs-evoluties. Daartoe wordt teruggegrepen naar de bruto toegevoegde waarden tegen konstante prijzen. De berekeningen van het Nationaal Instituut voor de Statistiek zijn gesteund op de prijzen van 1953.

Ten aanzien van de groei rijzen vooral twee vragen, nl. : welke was het gemiddelde groeipercentage in West-Vlaanderen gedurende het jongste verleden en in welke sectoren heeft zich deze groei voornamelijk voltrokken ?

3. De evolutie van het bruto geografisch produkt per provincie, 1955-1963

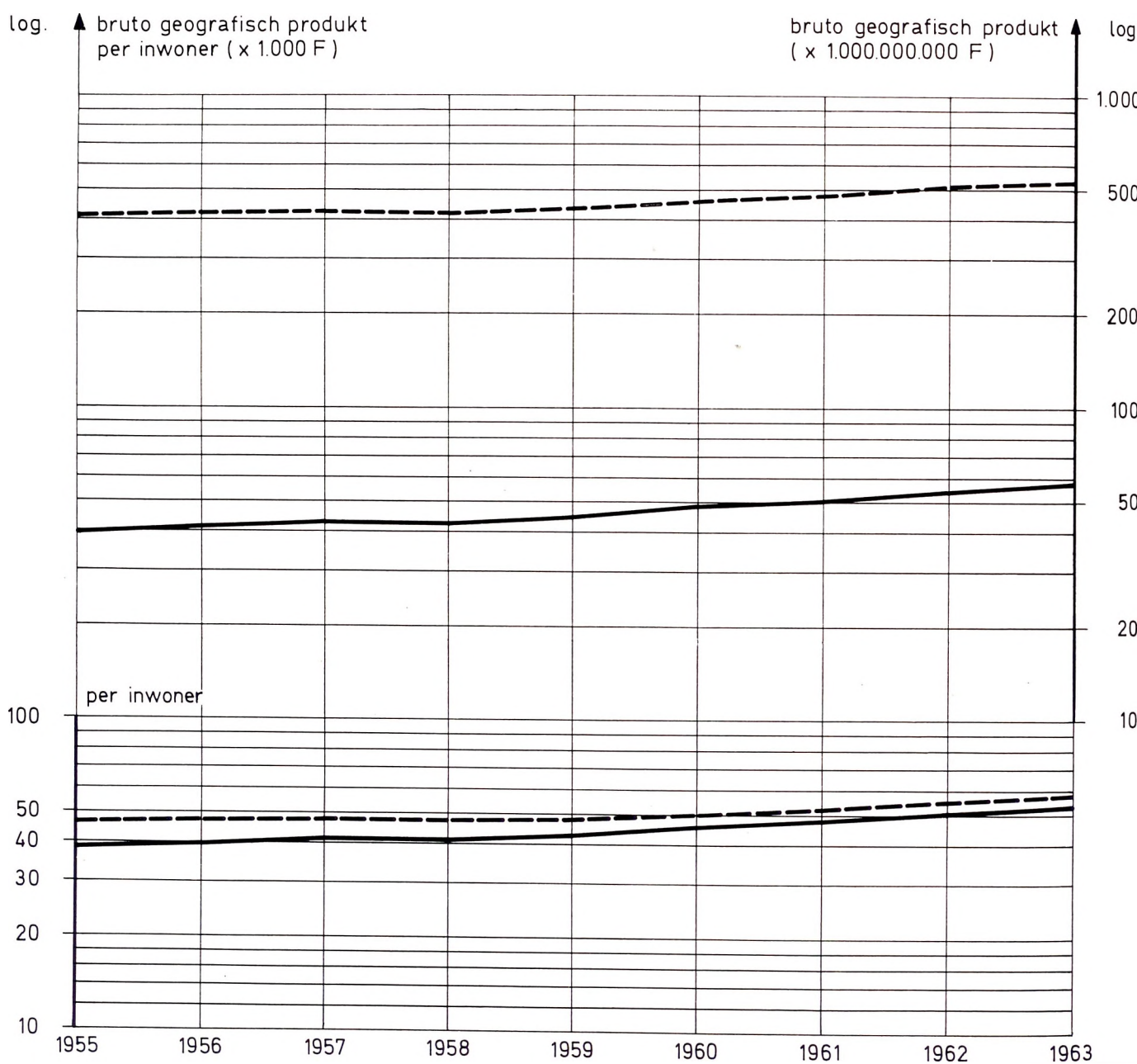
Bron : N.I.S.

Per provincie	Totaal produkt (in mln fr.)		Gemidd. groeipercent.	Produkt per inwoner (in 1.000 fr.)		Gemidd. groeipercent.
	1955	1963		1955	1963	
Antwerpen	63.906	89.981	4,4	47,1	61,5	3,4
Limburg	18.249	23.222	3,1	35,1	39,1	1,4
Oost-Vlaanderen	45.930	60.064	3,5	36,9	47,0	3,1
<i>West-Vlaanderen</i>	<i>39.721</i>	<i>57.354</i>	<i>4,7</i>	<i>38,6</i>	<i>53,1</i>	<i>4,1</i>
Henegouwen	57.161	65.047	1,7	45,7	52,0	1,7
Luik	52.036	63.361	2,5	52,7	62,7	2,2
Luxemburg	7.897	9.098	1,8	36,7	41,9	1,7
Namen	15.209	19.317	3,0	42,0	52,0	2,7
Brabant	10.562	148.012	4,1	57,2	73,1	3,1
Het Rijk	407.671	535.456	3,5	46,1	57,6	2,8

EVOLUTIE VAN HET BRUTO GEOGRAFISCH PRODUKT IN WEST-VLAANDEREN EN HET RIJK, 1955 - 1963

West-Vlaanderen: —————

Het Rijk: - - - - -

Gedurende de periode 1955-1963 werd in de provincie West-Vlaanderen een gemiddelde aangroei van het bruto geografisch produkt van 4,7 % gerealiseerd. Rekening houdend met de objectieven die in de verschillende West-Europese landen worden voorgehouden ligt dit percentage opvallend hoog. Voor dezelfde periode werd in ons land een jaarlijkse aangroei van 3,5 % verwezenlijkt. Hiermede komt de grens- en zee-provincie West-Vlaanderen op de eerste plaats in de rij van de Belgische provincies vóór de ekonomisch sterke provincies Antwerpen (4,4 %) en Brabant (4,1 %). De snelle expansie die de provincie West-Vlaanderen heeft doorgemaakt tijdens het jongste decennium tekent zich nog sterker af wanneer men het geografisch produkt niet enkel zuivert van de prijseffekten doch ook van de bevolkingsbeweging. De jaarlijkse groei per capita bedraagt voor West-Vlaanderen 4,1 % t.o.v. 2,8 % in het Rijk. De analoge percentages voor de provincies Antwerpen en Brabant bedragen respektievelijk 3,4 en 3,1 %. Op grond van de evolutie van de werkgelegenheid mag men het voor West-Vlaanderen vastgestelde groeipercentage extrapoleren voor de jaren 1964 en 1965.

Zoals blijkt uit nevenstaande grafiek is deze groei niet egaal gespreid over de beschouwde periode. Twee periodes tekenen zich duidelijk af nl. 1955-1959 en 1959-1963. Gedurende de tweede periode valt een duidelijke versnelling waar te nemen. Tijdens de eerste periode nam het bruto geografisch produkt toe van 39.721 miljoen in 1953 tot 44.906 miljoen in 1959; in 1963 werd een bruto produkt van 57.354 miljoen bereikt. Deze versnelling is niet typisch voor West-Vlaanderen; zoals uit het verloop van de curven blijkt, was deze echter meer uitgesproken in West-Vlaanderen dan in het Rijk.

Wat de sektoriële groei betreft valt het allereerst op dat in elke branche een toename is waar te nemen; m.a.w. ook de ekonomische branches met een teruglopend werkgelegenheidscijfer kennen een aangroei van de bruto toegevoegde waarde. Een sprekend voorbeeld is ongetwijfeld de primaire sektor.

De absolute groei heeft zich in West-Vlaanderen vooral voltrokken in de branches diensten (+ 3.378 miljoen), metaalverwerkende nijverheid (+ 3.126), textiel (+ 2.037), landbouw (+ 1.627), hout en meubelen (+ 1.141) en kleding en schoeisel (+ 1.036). Deze zes sektoren vertegenwoordigen samen 70 % van de aangroei van het bruto geografisch produkt van West-Vlaanderen. Merk verder op dat de be- en verwerkende nijverheid 53 % van de absolute aangroei uitmaakt.

De sektoren met de grootste relatieve groei zijn praktisch uitsluitend tot de industriële sektor te her-

4. De evolutie van het bruto geografisch produkt van West-Vlaanderen per branche, 1955-1963 (in mln fr.)

Bron : N.I.S.

Omschrijving	1955	1959	1963	Absolute aangroei 1955-1963	Index $\frac{1963}{1955} \times 100$
Landbouw, bosbouw en visserij	5.864	6.214	7.491	1.627	128
Extraktieve nijver- heden	2	3	5	3	—
Be- en verwerkende nijverheden	(10.985)	(13.792)	(20.244)	(9.259)	184
(a) Voedingsmiddelen, dranken en tabak	2.448	2.626	3.028	580	124
(b) Textiel	3.416	4.534	5.453	2.037	160
(c) Kleding en schoeisel	736	1.070	1.772	1.036	241
(d) Hout en meubelen	873	1.121	2.014	1.141	231
(e) Papier, drukkerij uitgeverij	263	281	388	125	148
(f) Chemie en aan- verwante nijver- heden	279	316	557	278	200
(g) Klei, keramiek, glas en cement	626	871	1.129	503	180
(h) IJzer, staal, non- ferro-metalen en garages	368	466	645	277	176
(i) Metaalverwer- kende nijverheid (incl. scheeps- bouw)	1.671	2.190	4.777	3.126	287
(j) Overige verwer- kende industrieën	305	317	461	156	151
Bouwnijverheid	2.960	2.790	3.549	589	120
Elektriciteit, gas en water	513	618	793	280	155
Handel, bank- en verzekeringswezen, woongebouwen	(7.774)	(7.996)	(9.315)	(1.541)	120
(a) Handel	4.299	4.315	5.111	812	119
(b) Financiële diensten en verzekeringen	459	557	929	470	202
(c) Woongebouwen	3.016	3.124	3.275	259	109
Vervoer en verkeer	1.798	2.035	2.505	807	139
Diensten	10.505	11.830	13.883	3.378	132
Totaal	39.721	44.906	57.354	17.633	144

leiden. Op één na overtreffen alle nijverheidsbranches het gemiddelde van de Westvlaamse groei ; in de tertiaire sektor overschrijden enkel de branches openbare nutsvoorzieningen en financiële diensten en verzekeringen het provinciaal gemiddelde.

Dat het groeitempo van de bruto toegevoegde waarde bij de industriële branches hoger ligt dan de niet-industriële branches is echter niet karakteristiek voor West-Vlaanderen, doch is voor ons land een algemene tendens. Daarenboven zijn de drie industriële branches met het hoogste groeiritme in West-Vlaanderen en in het Rijk dezelfde nl. metaalverwerkende nijverheid, kleding en schoeisel en hout en meubelen; de volgorde is evenwel ongelijk.

Interessant is nog vast te stellen dat de snellere aangroei in West-Vlaanderen dan in het Rijk van het bruto geografisch produkt karakteristiek is voor praktisch alle in tabel 4 weerhouden branches. Enkel de branches openbare nutsvoorzieningen en handel maken hierop een uitzondering.

Besluit

De analyse van het bruto geografisch produkt bevestigt de eerder op grond van de werkgelegenheids-cijfers gereleveerde grondige wijzigingen die zich tijdens het jongste verleden in de provincie West-Vlaanderen hebben voorgedaan. West-Vlaanderen evolueerde van de traagste tot de snelst groeiende provincie van het land. Naar berekeningen van Dulbea vertoonde de Westvlaamse ekonomie tijdens de periode 1948-1953 slechts een accres in het geografisch produkt van 1,5 %¹; dit accres was het laagste van geheel het land. Tijdens de periode 1959-1963 was dit groeiritme gestegen tot 5,6 % per jaar of tot het hoogste van geheel het land. Hierdoor verstevigde West-Vlaanderen in sterke mate haar positie in de nationale ekonomie ; het aandeel steeg van 9,7 % in 1955 tot 10,7 % in 1963. Niettemin blijft dit percentage beneden het inwonersaandeel. Terzelfdertijd onderging de ekonomische structuur een grondige wijziging. Het aandeel van de secundaire sektor groeide zeer sterk aan (van 34,5 % in 1955 tot 41,4 % in 1963) terwijl zich daarenboven in de industrie een gewenste diversifikatie voltrok vooral dank zij de ontplooiing van de metaalverwerkende nijverheid. Deze verschuiving geschiedde ten nadele van de primaire sektor en de tertiaire sektor, de diensten uitgezonderd.

¹ G. Chaput, 'Les produits intérieurs provinciaux, 1948-1953-1959', Cahiers économiques de Bruxelles, n° 13, 1962, blz. 9.

het ander woord voor draad is

BEKAERT

Verkoopkantoren
in Europa :

**ZWEVEGEM / BRUSSEL / DEN HAAG
BAD HOMBURG / PARIJS / MILAAN**

Tréfileries Léon Bekaert PVBA, Zwevegem

Tel. : 752.91 (13 lijnen)